

О.І. ЛИСАЧЕНКО *професор*,
А.М. ПАРАСКЄВА,
Донбаський державний технічний університет

АНАЛІЗ ПЕРЕДУМОВ І НАСЛІДКІВ ІСНУВАННЯ НЕОФІЦІЙНОЇ ТІНЬОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВУГІЛЬНІЙ ГАЛУЗІ

Сучасне становище підприємств вугільної галузі свідчить про те, що визначальне місце в системі економічної безпеки вугледобувних підприємств сьогодні належить фінансовій складовій, оскільки саме недофінансування галузі стає джерелом технічних, технологічних, соціальних й екологічних проблем. Економічною основою кризи є відсутність у підприємств галузі можливостей самофінансування. Серед переліку дестабілізуючих факторів, що спричиняють загрозу фінансовій безпеці вугледобувних підприємств, на особливу увагу в сучасних умовах заслуговує фактор тінізації, тобто існування численних видів тіньової діяльності, пов'язаних із видобутком вугілля [1]. Незважаючи на масштабну збитковість підприємств вугільної галузі, вона продовжує залишатися найбільш криміналізованою галуззю паливно-енергетичного комплексу, формуючи доходи численних посередників й окремих посадових осіб за рахунок своєї збитковості [2,3].

Аналіз вітчизняних наукових досліджень [4,5,6,7,8], спрямованих на вирішення проблем вугільної промисловості, свідчить, що недостатньо уваги приділяється існуванню значного тіньового потенціалу галузі, мобілізація котрого здатна суттєво підвищити економічну ефективність діяльності вітчизняних вугільних шахт. Але розроблення дійових заходів щодо нейтралізації дії фактору тінізації на вугледобувних підприємствах з метою покращання їх фінансового стану й підвищення рівня економічної безпеки неможливе без попередньої систематизації способів отримання тіньових прибутків у процесі вуглевидобутку.

Тому метою цієї статті є вияв форм та методів тіньової діяльності у вугільній промисловості.

Розглядаючи проблеми тіньової

економіки на рівні окремої галузі пропонується передусім перейти до поняття “тіньова економічна діяльність”.

Тіньова економічна діяльність – це діяльність, що здійснюється окремими суб'єктами тіньових відносин у різних секторах економіки з метою особистої чи опосередкованої вигоди в рамках або під прикриттям легальної економічної діяльності, наслідки якої зашкоджують економічним інтересам держави, окремих підприємств або громадян. Існування тіньової діяльності “в рамках легальної економіки” припускає можливість її здійснення на офіційно зареєстрованих підприємствах, у той час коли словосполучення “під прикриттям” передбачає виробництво легальної продукції або надання легальних послуг суб'єктами підприємництва, які не мають на це право.

У відповідності до наведеного трактування терміну, тіньову економічну діяльність на вугледобувних підприємствах пропонується класифікувати по двох загальних напрямках:

- неофіційна тіньова діяльність, яка пов'язана із видобутком суспільно необхідного енергоносія – вугілля, але здійснюється непередбаченими законодавством способами і суб'єктами виробничої діяльності, котрі не мають на таку діяльність офіційного дозволу,

- прихована тіньова діяльність, яка відображає численні господарські порушення, котрі мають місце на офіційно зареєстрованих вугледобувних підприємствах різних організаційно-правових форм власності.

Визнання вугільної галузі однією з найбільш криміналізованих галузей ПЕК сьогодні базується перш за все на кількості економічних порушень на офіційно зареєстрованих вугледобувних підприємствах.

Масштаби і різноманітність видів прихованої тіньової діяльності на офіційно зареєстрованих вугільних шахтах вже частково розглядалися авторами дослідження [9,10,11]. Тому цю статтю ми вирішили присвятити проблемі існування неофіційного видобутку вугілля, який останнім часом є досить поширеним у Луганському та Донецькому регіонах, де вугільні родовища розташовані близько до поверхні. Так, тільки шахти Луганської області мають 5100 виходів пластів на поверхню, розташованих на 20% території області, з яких лише 260 використовуються у виробничих цілях. У місцях, де вугільні пласти виходять на поверхню, енергетичне паливо видобувають за допомогою екскаваторів, відбійних молотків, а то й просто вручну, використовуючи найманий труд мешканців поселень, що знаходяться поблизу. Водночас в області на різних стадіях ліквідації заходиться 40 шахт, вивільнені працівники яких залишаються без коштів для існування, без побутового палива – саме це підштовхує їх самостійно працевлаштовуватись на нелегальних шахтах та кар'єрах. Крім того, у Донбасі нараховується біля 300 нелегальних шахт, де видобуток вугілля здійснюється майже на професійному рівні – проводяться виробки, використовуються спеціальна техніка, а кількість саморобних сімейних “копанок” взагалі встановити дуже складно, бо часто вони вириті у дворах приватних будинків. За узагальненими оцінками середній видобуток на одній нелегальній шахті в Донецькій області становить близько 300 тонн за місяць, тобто за місяць ними добувається приблизно 90 тис. тонн. вугілля. Водночас ДП “Сніж-

неантрацит” тільки за 1 півріччя 2003 року видобуло 92,7 тис. тонн, а середньомісячний видобуток вугілля на шахтах ДП “Торезантрацит” становить 46,8 тис. тонн.

За неофіційною статистикою в Луганській області існує 1500-2000 так званих “копанок”. Найбільша їх кількість зосереджена на території Перевальського, Лутугинського, Антрацитівського районів, а також на території Краснолуцької міської Ради [12]. За повідомленням міського управління праці та соціального захисту населення тільки в межах шахтного поля ш.”Княгинська” на виході пласта виявлено 70 місць несанкціонованого проведення гірничих робіт з розробки надр з метою самовільного видобутку вугілля, а взагалі в Краснолуцькому районі виявлено 200 самовільно проведених виробок [13].

За даними офіційних документів на території Перевальського району Луганської області запаси вугілля, що розташовані в межах гірничих відводів вугільних шахт і віднесені до забалансових та нерентабельних для розроблення промисловим способом, становлять близько 25 млн.т, визначення їх здійснювалося за формулою [14]:

$$Q = m \cdot l \cdot h \cdot j,$$

де $m=0,8$ м – середньодинамічна потужність пласта;

$l=110000$ м – прийнята загальна протяжність вугільних пластів, що виходять на поверхню,

$h=200$ м – протяжність за падінням вугільних пластів,

$j=1,44$ т/м³ – питома вага вугілля.

$$Q = 0,8 \cdot 110000 \cdot 200 \cdot 1,44 = 25344000 \text{ т}$$

Ці запаси вважаються неврахованими державою через те, що розташовані на глибині до 50 м. по вертикалі. Протяжність виходу пластів на денну поверхню на території району становить більш ніж 200 км., у тому числі:

- у межах населених пунктів – 30км.,
- на землях сільськогосподарського призначення – 60 км.,
- на неугіддях – 110км.

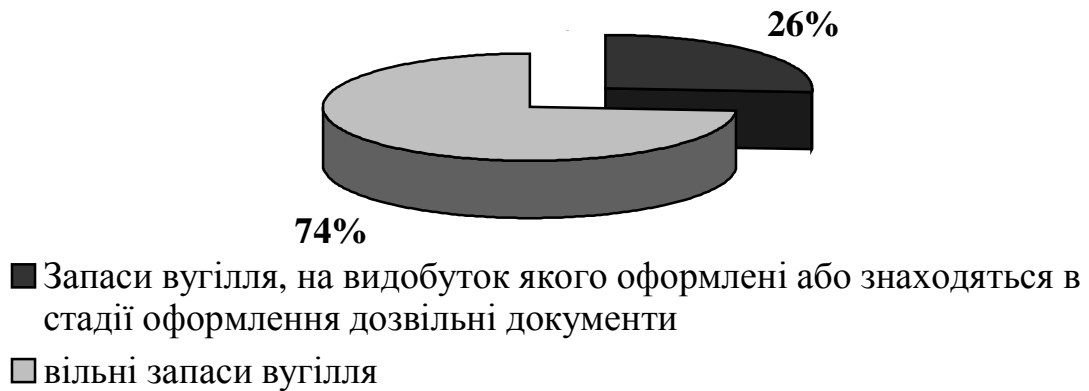


Рис.1 - Запаси вугілля по пластах, що можуть бути прийнятими до розроблення в місцях виходу на денну поверхню в Перевальському районі

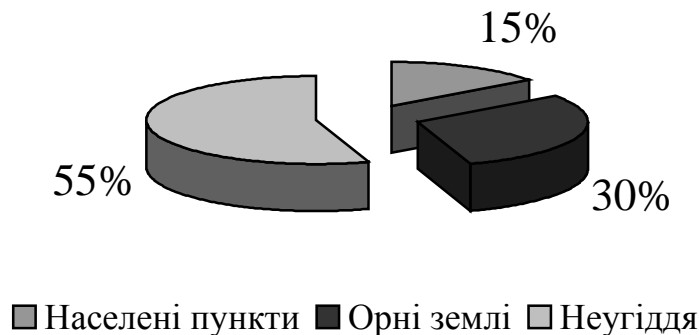


Рис. 2 – Розташування запасів вугілля по пластах, що виходять на денну поверхню в Перевальському районі

Специфіка залежів пластів, що виходять на поверхню, задовільна якість вугілля, дефіцит побутового палива для населення району, несвоєчасні виплати шахтарям промислових підприємств заробітної платні та невживання своєчасних заходів щодо ліквідації “копанок” керівниками шахт на початковій стадії на своїх підконтрольних територіях створили передумови для стихійного, самовільного їхнього розроблення окремими особами та артілями з використанням механізованої техніки, початок якого сягає до 1998–1999рр. Масового характеру ця неофіційна тіньова діяльність набула в кінці 2001 року, коли сформувався розвинений ринок збуту такого вугілля. Створені комісії при райдержадміністрації для вивчення проблеми неофіційного видобутку вугілля та його припинення за допомогою робітників силових структур, екологічної інспекції протягом

2001–2003рр. бажаних результатів не дали.

Дуже цікавий той факт, що в умовах складної ситуації щодо оплати енергетиками відвантаженого вугілля державним підприємствам, яка тривала протягом кількох років, незареєстровані підприємці дуже легко знаходили споживачів, спроможних розраховуватись готівкою.

Очевидно, що подібна підприємницька діяльність вимагає адміністративного коригування, оскільки існує ціла низка негативних наслідків неофіційного видобутку вугілля:

1. Використання земельних площ для відкритого розроблення вугільних родовищ без супутніх природоохоронних заходів призводить до того, що ці наділи на декілька десятків років втрачають своє сільськогосподарське призначення. У такому випадку неофіційний видобуток вугілля здійснюється без належної рекультивациі земель.

вації земель.

2. У процесі видобутку не дотримуються санітарно-гігієнічні норми, а також правила охорони робітників. Серед місцевого населення вже відомі десятки смертельних випадків, що стали результатом такої виробничої діяльності. Тільки з початку 2004 року на Луганщині в результаті самовільного проникнення у виробки ліквідованих шахт загинуло 7 людей (за даними територіального управління Держтехнагляду Луганської області).

3. Не дотримуються також норми трудового законодавства, оскільки неофіційні роботодавці використовують найману працю без надання відповідних соціальних гарантій.

4. Сам факт здійснення незареєстрованої діяльності свідчить про ухилення від сплати податків та обов'язкових платежів, тим самим скорочуючи дохідну частину бюджетів усіх рівнів і поповнюючи фінансовими ресурсами тіньовий сектор економіки.

5. Основними споживачами неофіційно добутої вугільної продукції є вуглезабагачувальні фабрики, які за рахунок низькоякісного дешевого вугілля намагаються збільшити обсяги реалізованої продукції споживачам. У результаті отриманий прибуток розподіляється між керівництвом фабрики та неофіційним підприємцем, а споживач (у більшості випадків теплова електростанція) отримує продукцію, яка за якісними характеристиками не відповідає встановленим стандартам.

Таким чином, нерегульоване законодавством відкрите розроблення вугільних родовищ виступає джерелом неофіційних тіньових доходів окремих приватних осіб, наносячи економічні й екологічні збитки цілим регіонам та окремим підприємствам - споживачам.

Останнім часом усе частіше звучать пропозиції щодо будівництва малих нетипових шахт з метою формалізації відкритого видобутку вугілля. За даними відділу природних ресурсів Обласної Ради станом на початок 2004р. в Луганській області вже зареєстровано 27 приватних підприємств, що розробляють вугільні пласти, які вихо-

дять на поверхню, ще 52 підприємства чекають отримання ліцензій. Дійсно, це дозволило б вирішити переважну частину зазначених проблем. Однак необхідно відмітити надмірний бюрократизм і чималу вартість процесу отримання дозволу на відкриття приватної шахти. Механізм отримання дозволу на користування земельною ділянкою для розроблення корисних копалин регламентується ст.151 Земельного кодексу України й визначається Схемою оформлення й отримання дозвільної документації на розроблення родовищ корисних копалин [15].

Згідно із Земельним кодексом України до промислових земель належать землі, виділені для розміщення й експлуатації основних, підсобних та допоміжних будівель і споруд промисловості, вугледобувних, транспортних та інших підприємств, їхніх під'їзних шляхів, інженерних мереж, адміністративно-побутових будівель тощо. Ці землі можуть знаходитися в державній, комунальній та приватній власності. Надання земельних ділянок для потреб, пов'язаних із використанням надр, здійснюється після оформлення у встановленому порядку прав використання надр і оновлення земель згідно із затвердженим проектом рекультивациі на відпрацьованих площах в установлений термін. Виділення ділянок здійснюється на конкурсній основі з урахуванням фінансових можливостей підприємства.

Виділення земельних ділянок юридичним особам у постійне користування здійснюється на підставі рішення органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування за проектами виділення цих ділянок.

Юридична особа, зацікавлена в отриманні земельної ділянки, повинна звернутися із клопотанням про узгодження місця розташування об'єктів у відповідну сільську або міську раду чи районну державну адміністрацію. До клопотання про виділення земельної ділянки треба додати необхідні матеріали й розрахунки з обґрунтуванням розміру, призначення та місця розташування. Відповідна сільська або міська рада чи райдержадміністрація згідно

із наданими їм повноваженнями розглядає клопотання протягом п'яти днів від дня реєстрації й направляє його разом із матеріалами (клопотання та копія плану земельної ділянки з нанесенням на неї варіантів розміщення об'єктів) на розгляд районної комісії за попереднім узгодженням вибору земельної ділянки. Комісія виїжджає на місце й за умов позитивного рішення готуються матеріали попереднього узгодження, які направляються на розгляд органів земельних ресурсів, природоохоронних й епідеміологічних органів, органів міського будівництва та архітектури й органів культурного спадку. Вказані органи протягом двох тижнів від дня отримання клопотання роблять висновок, з урахуванням котрого відповідні органи місцевого самоврядування протягом 10 днів приймають рішення про розташування об'єкта або мотивують рішення про відмову.

Після узгодження місця розташування земельної ділянки юридична особа займається отриманням ліцензії на проведення гірничих робіт. На підставі отриманої ліцензії й вихідної геологічної бази розробляється проект розроблення родовища.

Наступними етапами оформлення документів є:

- отримання гірничого відводу для розроблення родовища корисних копалин;
- отримання дозволу на складання проекту відводу земельної ділянки й укладення угоди із проектною організацією на виконання проектних робіт;
- розроблення проекту рекультивациі, проекту відводу земельної ділянки й проходження державної експертизи цих проектів;
- затвердження проекту відводу та отримання рішення про надання земельної ділянки відповідними органами;
- оформлення договору оренди земельної ділянки.

До початку здійснення робіт, пов'язаних із розробленням корисних копалин, підприємство повинно мати:

1. Ліцензію (спеціальний дозвіл) на користування надрами, яка видається Міністерством екології та природних ресурсів.

2. Проект розроблення родовища (виконаний організацією, що має дозвіл на проектування), котрий пройшов експертизу в експертно-технічному центрі й отримав позитивний висновок, узгоджений із територіальним управлінням Держнаглядхоронпраці в Луганській області.

3. Робочу документацію на розроблення родовища, що пройшла експертизу в експертно-технічному центрі.

4. Проект рекультивациі земель, розроблений Інститутом землевпорядкування (Луганський філіал Української академії аграрних наук).

5. Проект гірничого відводу й акт про надання гірничого відводу, виданий Державним комітетом України із нагляду за охороною праці.

6. Дозвіл на початок здійснення робіт, що видається територіальним управлінням Державного комітету із нагляду за охороною праці.

7. Договір оренди земельної ділянки.

8. Акт робочої комісії щодо прийому об'єкта в експлуатацію.

За період 2002-2004рр. у Перевальський районний відділ земельних ресурсів звернулося 26 підприємств з питання відводу земельних ділянок під видобуток вугілля. Районною комісією із попереднього узгодження вибору земельних ділянок відмовлено в наданні землі 5 підприємствам. 4 підприємства самостійно відмовилися від подальшого оформлення документів, 9 підприємств отримали узгодження на оформлення акта відводу земельних ділянок, 3 підприємства, які закінчили оформлення документів, отримали дозвіл на проведення робіт щодо видобутку вугілля мінішахтами, 4 підприємства – знаходяться в стадії завершення оформлення дозвільної документації на введення об'єктів у експлуатацію (див. табл.1)

Таблица 1

Перелік підприємств, що звернулися за дозволом на видобуток вугілля нетрадиційним способом

Результат звернення	Підприємства
1. Відмовлено районною комісією із попереднього узгодження вибору земельної ділянки	ТОВ "Шахтобуріння" ТОВ ЛОКП "Лумекс" ПП Добросюк ЗАТ "Сиріус і К" Донбаський промислова спілка
Самостійно відмовились від подальшого оформлення дозвільних документів	ТОВ "Карат" ТОВ "Корвет" ДВАТ "Луганськгіпрошахт" ТОВ "Тріал"
Узгоджено районною комісією із попереднього узгодження земельних ділянок під будівництво шахт	Гірниче ПП "Горизонт" Виробнича компанія Східвугілля
Узгоджено районною комісією із попереднього узгодження земельних ділянок під будівництво мінішахт	ТОВ "Промвугілля" ДП ТОВ "Індустрія-2000" Український вугільний альянс ТОВ "Мірта-Бізнес ЛТД" ПП "Орієнс" ТОВ "Практик" ТОВ "Інтоагро" ТОВ "Дон-2001"
Дозволено проведення робіт щодо видобутку вугілля	ТОВ "Перевальський торговий дім" ПВ КВФ "Укрінвест" ВППП "Нафткомплект і К"
Знаходяться в стадії оформлення дозвільної документації	ТОВ "Віскор" ТОВ "Перевальське гірниче товариство" ТОВ "Флагман" ПП "Промцентр"

За словами одного з директорів приватної фірми права на використання земельного наділу вони чекали понад 2 роки, а на оформлення ділових паперів витратили майже 2 млн. грн. Через ускладненість процесу легалізації підпільного видобутку вугілля значна частина підприємців і надалі віддає перевагу неофіційній вугледобувній діяльності, порушуючи статтю 13 Конституції України, згідно з якою надра є власністю держави й на їхнє використання потрібен дозвіл. Але продовжувати таку діяльність цілком можливо, бо висока корумпованість контролюючих органів через регулярну оплату їхніх послуг гарантує навіть своєчасне попере-

дження про можливі перевірки вищими структурами.

Це підтверджує також аналіз структури добутого у Перевальському районі вугілля протягом першого півріччя 2004 року, результати якого показують, що видобуток вугілля офіційно зареєстрованими нетиповими шахтами Перевальського району становить близько 18% загального обсягу видобутку, у той час як неофіційні дані соціологічних опитувань, проведених дисертантом, свідчать про середньомісячний видобуток неофіційними підприємцями на рівні 30 тис тонн, тобто 180 тис. тон. за півріччя. Неважко підрахувати, що обсяги неофіційного видобутку вугілля на те-

риторії Перевальського району складають майже 70% від статистичних даних. А якщо порівняти його із обсягами видобутку енергетичного вугілля шахтами Луганської області, то приблизно 1,2-1,5% від добуто-

го у регіоні вугілля – неврахований резерв підвищення ефективності функціонування вугледобувних підприємств Луганщини (тільки за рахунок “копанок” Перевальського району).

Таблиця 2

**Видобуток вугілля шахтами Перевальського району
за 1 півріччя 2004р.**

Шахти	План, тонн	Факт, тонн	% викон.
По шахтах державної власності	353000	226654	64,2
у т.ч. ш. “Перевальська”	50000	21615	43,2
ш. ім. Артема	59000	34260	58,1
ш. Никонор-Нова	138000	107960	78,2
ш. Фашевська	69000	60210	87,3
ш. Романівська	37000	2609	7,0
По нетипових шахтах недержавної форми власності	60600	49108	81,0
ПВКВФ “Укрінвест”	48400	41400	85,1
ВППП “Нафтокомплект”	700	400	57,1
ТОВ “Перевальський торговий дім”	2500	208	100,3
ПП “Промцентр”	9000	4800	53,1
Загальний видобуток по району	413600	275762	66,7

Узагальнюючи вищевикладене, формується досить обґрунтований висновок, про те, що в більшості випадків, доцільніше б було зайнятися попутно відкритою розробкою вугільних пластів, що виходять на поверхню, тим офіційним підприємствам, у межах шахтних полів яких вони знаходяться. До речі, адміністративно-побутовий комплекс у них уже є, кваліфікований інженерно-технічний персонал – також, та й бажані працівники знайдуться. Таке рішення сприяло б і нарощуванню виробничої потужності шахти через збільшення обсягів видобутку, і скороченню собівартості загального обсягу вугільної продукції на діючих вугледобувних підприємствах. Адже в результаті проведених перевірок місць неофіційного видобутку вугілля у Красному Лучі було виявлено, що “за ефективністю видобутку нелегали обігнали всю вугільну промисловість України, бо собівартість однієї тонни в нелегалів значно нижча, ніж на підприємствах усієї галузі, а обсяги видобутку дорів-

нюють загальним обсягам добутого вугілля державним підприємством “Донбасантрацит”[13]. За повідомленням СБУ у Луганській області річний обсяг реалізації неофіційно видобутого вугілля становить 50–60 млн. грн., причому виручка від реалізації перевищує собівартість видобутку майже в 4 рази, що свідчить про дуже високу рентабельність цього різновиду тіньової діяльності.

Перевага запропонованого рішення проблеми підтверджується також тим фактом, що в результаті аналізу виробничого травматизму на малих приватних шахтах виявлена тенденція до збільшення кількості нещасних випадків (у 2002 році – 11 нещасних випадків, у тому числі 2 – смертельні, у 2003 – 25, з яких також 2 – смертельні). До того ж робітники цих шахт хоча й мають певні соціальні гарантії (п’ятиденний робочий тиждень, 48 днів щорічної відпустки, обов’язкове медичне та пенсійне страхування), але відображення у звітних документах мінімальної зар-

платні в майбутньому забезпечить їм і мінімальну пенсію, тобто вони все одно знаходяться в неоднакових умовах з робітниками державних вугледобувних підприємств.

У цих умовах, як і раніше, залишається актуальним питання роздержавлення та приватизації вугільних компаній, власниками яких можуть стати підприємницькі структури будь-якої форми власності, спроможні на відміну від держави інвестувати кошти у виробництво, контролювати їхнє використання та прагнути до отримання прибутку шляхом скорочення витрат. Якби в шахти був реальний власник, напевно б хто намілювався, наприклад, займатись на її території неофіційним видобутком вугілля або розкрадати матеріально-технічні цінності. Адже там, де є реальний власник, порушення дисципліни дуже суворо карається (наприклад, на неофіційних шахтах робітник, звинувачений у факті крадіжки вугілля, повинен нарубати 3 штрафні тонни, а потім колектив вирішить: пробачити йому або вигнати з шахти) [16].

Прийняте не так давно рішення Міністерством палива та енергетики про підготовку підприємств вугільної галузі до процесу приватизації викликало низку негативних відгуків з боку профспілок та керівників підприємства галузі. Більшість науковців також вважає, що такі стратегічно важливі галузі, як вугільна, промисловість повинні залишатися у власності держави, подаючи за приклад розвинені країни. Однак, необхідно визнати, що сьогодні в Україні державні органи не в змозі забезпечити ефективну роботу підприємств галузі через відсутність можливості належного фінансування та ефективного державного контролю, тому єдиною альтернативою є залучення приватного інвестора як власника.

Таким чином, ураховуючи низку негативних наслідків неофіційного видобутку вугілля незареєстрованими підприємницькими структурами й численні труднощі процесу реєстрації приватних шахт, пропонується діючим вугледобувними підприємствам, у межах шахтних полів

яких знаходяться забалансові запаси вугілля, розташовані близько до поверхні, здійснювати супутній їх видобуток, оскільки це буде сприяти покращенню їх техніко-економічних показників і скороченню собівартості загального обсягу видобутку.

З метою ефективного використання надр і виробничих потужностей підприємства необхідно подальше реформування власності у вугільній промисловості, оскільки тільки ефективний власник буде намагатися збільшити прибутковість виробництва за рахунок скорочення витрат, використовуючи внутрішні резерви підвищення ефективності виробництва.

Література

1. Параскеєва А.М. Фактор тінізації у системі економічної безпеки вугледобувних підприємств // Труды Одесского политехнического университета: Научный и производственно-практический сборник по техническим и естественным наукам. – Одесса. – 2004. – Спецвыпуск: в3-х т. –Т1. – С.81-85.
2. Вежнин В. Кормушка для угольных генералов // Регион. – 1999.-№1, 6 февраля.
3. Жвалюк В. Борьба с преступностью в сфере налогообложения – основное направление деятельности налоговой милиции // Вестник налоговой службы Украины.-2002.- № 1-2.- С.4-5.
4. Амоша А.И. Проблемы отечественной угольной промышленности в контексте вступления Украины во ВТО и интеграции в ЕС.//Уголь Украины.– 2004.- №2.-с.3-5.
5. Хамуляк В.Г. Вугілля – головний енергоносіє // Уголь Украины. – 2000.- №8. – с3-4.
6. Жикаляк Н.В., Назаренко А.М., Михелис А.В. Природные энергоносители и экономика Украины: состояние, проблемы, перспективы // Уголь Украины. – 2000. - №8, с.14-18
7. Гайдук В. Развитие топливно-энергетического комплекса Украины как основы ее экономической безопасности // Экономика Украины.-2001.- №5.- С.4-7.

8. Ермилов С.Ф. Реформы, которые должны возродить угольную отрасль. // Сбойка. – 2003. - №3 (73). – С.3-5.
9. Параскеєва А.М. Теневые составляющие процесса материально-технического снабжения предприятий угольной промышленности // Наукові праці Донецького державного технічного університету. Серія: економічна. Випуск 49. – Донецьк, ДонНТУ, 2002. – С.213-219.
10. Параскеєва А.М. Систематизация способов получения теневых доходов в угольной промышленности. // Вісник КНУТД. – 2003. - №4. – с.33-39.
11. Підлипєнська Л.Є. Параскеєва А.М. Методичний підхід до виявлення прихованих можливостей покращання фінансового стану вугільних шахт // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В.Даля. – 2004. - №10(80). – С.65-70.
12. Луганские копанки: власть меняется – шахтеры остаются. – Луганчане. - №19-20 (47), 2 июня 2004г.
13. <http://www.Citynews.net.ua>
14. Целевая программа по разработке забалансовых запасов угля в местах выхода пластов на дневную поверхность на территории Перевальского района на 2004г.- 24с.
15. Схема оформления и получения разрешительной документации на разработку полезных ископаемых // Охрана труда. – 2003. - №5.
16. Бесплезные ископаемые. // Бізнес. - №24 (439), 11 июня 2001г.

Статья поступила в редакцию 04.03.2005

О.А. ПРОБОЇВ,

Тернопільська академія народного господарства

ОЦІНКА СТРАТЕГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВІДКРИТИХ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ НАФТОГАЗОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В сучасному динамічному та непередбачуваному середовищі ефективне управління акціонерними товариствами та раціональна побудова їхньої стратегії функціонування неможлива без формування стратегічного потенціалу. Проте, особливо актуальною є проблема оцінки рівня використання стратегічного потенціалу акціонерних товариств з метою виявлення слабких місць і пошуку шляхів його нарощування.

Цьому важливому аспекту корпоративного управління останнім часом почали приділяти увагу вчені близького зарубіжжя, зокрема дослідження в даній галузі російських науковців (Г.Б. Клейнера, Р.М. Качалова, В.Л. Тамбовцева, Е.В. Попова, В.Л. Ханжиної) внесли вагомий вклад у визначення категорій „соціально-економічний потенціал” [1] та „ринковий потенціал” [2]. Методологічні та методичні підходи щодо формування потенціалу під-

приємства досліджували І.І. Лукінов, Д.А. Черніков, В.О. Котлов, А.Е. Воронкова, В.Г. Герасимчук, Г.А. Дмитренко, В.С. Пономаренко, З.Є. Шершньова, А.О. Старостіна, А.П. Наливайко, О.І. Олексюк. Іншими авторами розглядаються окремі аспекти виробничого потенціалу на регіональному рівні [3], економічного потенціалу підприємства [4], експортного потенціалу [5], проте, практично відсутні роботи, де було б здійснено комплексне дослідження стратегічного потенціалу акціонерних товариств і запропоновано методіку щодо оцінки рівня його використання для акціонерних товариств.

Метою статті є запропонувати методіку оцінки рівня використання стратегічного потенціалу та застосувати її для відкритих акціонерних товариств нафтогазової промисловості Івано-Франківської області.